

SAS: HELDEN EN SCHURKEN

Ben Macintyre bij Boekerij:

De spion en de verrader

SAS: helden en schurken

Ben Macintyre

SAS: helden en schurken

Hoe de speciale Britse eenheid de nazi's
saboteerde en de uitkomst van de oorlog bepaalde

Eerste druk 2018
Vijfde, gewijzigde druk 2020

ISBN 978-90-225-8973-1
ISBN 978-94-023-1094-8 (e-book)
NUR 320

Oorspronkelijke titel: *SAS: Rogue Heroes*
Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio, Amsterdam
Omslagbeeld: SAS Regimental Association Archive
Auteursfoto: © Jonathan Ring
Zetwerk: Elgraphic bv, Vlaardingen

© 2016 Ben Macintyre
© 2018 Nederlandse vertaling Marieke van Muijden, Henk Moerdijk
en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van
druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

You are 'the best of cut-throats:' – do not start;
The phrase is Shakespeare's, and not misapplied:
War's a brain-spattering, windpipe-slitting art,
Unless her cause by Right be sanctified.

Lord Byron, *Don Juan*

'U bent een opperbeste moordenaar.'
Schrik niet: 't is Shakespeare die dit heeft geschreven.
Oorlog is bloeddorst, moord en doodslag, maar
Wordt soms geheiligd door een hoger streven.

Lord Byron, *Don Juan* [vert. Ike Cialona]

Inhoud

Lijst van kaarten	9
Credits	11
Voorwoord van de patroon van de <i>SAS Regimental Association</i>	13
Aantekening van de auteur	15
Een opmerking over bronnen	21
Proloog: het duister in	23
DEEL 1: OORLOG IN DE WOESTIJN	25
1 Cowboysoldaat	27
2 L Detachment	41
3 Rekruten	53
4 De woestijn in	77
5 De Long Range Desert Group	89
6 Duivelsland	95
7 Een groep geesten	109
8 Blitz Buggy	119
9 B&B in Benghazi	135
10 Zeven vliegvelden	153
11 Grootschalige sabotage in Sidi Haneish	175
12 Woestijndokters	191
13 Knettergek	2079
14 ElAlamein	223
DEEL 2: OORLOG IN EUROPA	247
15 Italië	249
16 Bulbasket	273

17	Houndsworth	289
18	Oog om oog	307
19	Roy 'Paddy McGinty' Farran	323
20	Een hang naar gevaar	333
21	Battaglione Alleata	351
22.	In het Reich	365
23	Bevrijding	381
24	Wie waagt, die blijft leven	391

	Na de oorlog	401
	SAS-operaties in oorlogstijd	409
	Erelijst van het Regiment	413
	Bibliografie	423
	Dankwoord	427
	Register	429

Lijst van kaarten

- 1 Noord-Afrika: de woestijoorlog 38-39
- 2 Vliegvelden van de asmogendheden langs de Libische kust 40
- 3 Tunesië: de laatste linie van Stirling 235
- 4 De aanval op Sicilië, juli 1943 248
- 5 De SAS-campagne in Italië 257
- 6 SAS-operaties in Frankrijk na D-Day 271
- 7 Operatie Tombola, maart 1945 349

Credits

Al het mogelijke is gedaan om de rechthebbenden van foto's en illustraties te achterhalen. De uitgevers zijn bereid in toekomstige herdrukken alle fouten of omissies te herstellen die onder hun aandacht worden gebracht.

Tenzij anders vermeld zijn alle foto's afkomstig uit het SAS Regimental Association Archive.

Fotokatern

p. 4 *linksboven* en *rechtsboven* © National Museums Scotland

p. 4 *linksmidden* Getty Images/Popperfoto

p. 4 *rechtsmidden* privécollectie

p. 4 *rechtsonder* Alison Smartt (*née* Pleydell)

p. 5 *linksboven* © National Museums Scotland

p. 5 *rechtsboven* privécollectie

p. 5 *rechtsmidden* Getty Images/Keystone-France

p. 8 *midden onder* privécollectie

p. 12 *boven* Nicola von Lutterotti

p. 14 *linksboven* Alison Smartt (*née* Pleydell)

p. 14 *rechtsboven* John Lewes Archive

p. 15 *rechtsboven* privécollectie

p. 15 *onder* Getty Images/Keystone

p. 18 *boven* en *rechtsonder* privécollectie

p. 21 *boven* Getty Images/George Rodger

p. 21 *rechts* The National Archives UK WO 204/13021

p. 23 *boven* privécollectie

SPECIAL AIR SERVICE REGIMENTAL ASSOCIATION

Oprichter: (wijlen) kolonel David Stirlin DSO, OBE

Patroon: burggraaf Slim OBE, DL

VOORWOORD

DE HOOGGEBOREN HEER BURGGRAAF SLIM

Over het ontstaan van de SAS in de Tweede Wereldoorlog zijn al heel wat boeken geschreven, waarvan de meeste op hun eigen manier een voortreffelijke aanvulling zijn op de geschiedschrijving over ons regiment.

Dit boek is echter het eerste dat is gebaseerd op ons *Second World War Diary* (Dagboek van de Tweede Wereldoorlog), op de persoonlijke verhalen van de betrokkenen en op archiefmateriaal dat nooit eerder werd vrijgegeven. Ben Macintyre volgt in dit boeiende relaas de verrichtingen van het regiment in Noord-Afrika, op Sicilië en in Italië, in Frankrijk ten tijde van D-Day en, ten slotte, in Duitsland, waar de jeeps van de SAS helemaal naar de Oostzeekust reden.

Ik kwam in 1952 bij de in datzelfde jaar gevormde 22SAS en had het voorrecht om van 1967 tot eind 1969 het regiment onder mijn bevel te hebben. Ik had de eer om David Stirling goed te leren kennen, net als veel andere mannen van het eerste uur, de zogeheten ‘*originals*’, zoals George Jellicoe, David Sutherland, Pat Riley en Jim Almonds.

Naar mijn idee heeft de auteur de militaire waagstukken en de eigenaardigheden van de diverse betrokkenen voortreffelijk weten te verwoorden; de manier waarop deze mannen met elkaar omgingen en hun eerste operaties samen tot een goed einde wisten te brengen, was de sleutel tot het succes van het regiment.

We kunnen onze ogen niet sluiten voor de duistere kant van de oorlog. Ben Macintyre deinst er dan ook niet voor terug om te beschrijven wat het met de mannen deed, toen de strijd in de laat-

ste maanden van de oorlog bloediger en wanhopiger werd. Tegelijkertijd plaatst hij de gebeurtenissen in de bredere strategische context van de oorlog in Europa. Dat is belangrijk, want op die manier erkent hij zowel de kernwaarden van de SAS als de strategische invloed van het regiment. Beide aspecten zijn tot op de dag van vandaag essentieel.

De manier waarop de SAS in de Tweede Wereldoorlog opereerde, werd na de oorlog de blauwdruk voor de speciale eenheden van andere landen. Dit is de eerste geautoriseerde geschiedenis van de SAS. Het is een schitterend boek geworden, een boek dat alleen maar boeiender wordt wanneer we bedenken dat alles wat er in staat waar is.

A handwritten signature in black ink that reads "John Slim". The signature is written in a cursive, slightly slanted style. The first name "John" is written in a larger, more prominent script, and "Slim" follows in a similar but slightly smaller script. There is a small horizontal line under the end of the "m" in "Slim".

John Slim

Patroon

The Special Air Service Regimental Association

Aantekening van de auteur

Net als oorlog kan moed allerlei vormen aannemen. Dit boek gaat over een volkomen nieuwe manier van oorlog voeren, een verrassende categorie helden en een ongebruikelijk soort moed.

De Special Air Service beoefende een krijgskunst die nu niet meer is weg te denken uit de moderne oorlogsvoering. Wat begon als een kleine groep soldaten die verrassingsaanvallen uitvoerde, groeide uit tot de meest gevreesde commando-eenheid van de Tweede Wereldoorlog en werd het voorbeeld voor speciale eenheden die nadien werden opgericht, zoals de Amerikaanse Delta Force en de Navy SEALs.

Toch werden de activiteiten van dit speciale regiment in de oorlog, en ook nog lang daarna, angstvallig geheimgehouden. Voor dit boek, dat de oorsprong van de SAS en zijn ontwikkeling in de oorlogsjaren behandelt, kreeg ik – en dit was nog niet eerder voorgekomen – onbeperkt toegang tot het archief van de SAS. Dit archief bevat een verbluffend rijke schat aan ongepubliceerd materiaal, met onder meer uiterst geheime rapporten, memoranda, dagboeken, brieven, memoires, kaarten en honderden onbekende foto's.

Als er één bron uitspringt, dan is het wel het zogeheten *SAS War Diary*. Dit 'oorlogsdagboek' is een uitzonderlijke verzameling oorspronkelijke documenten: vijfhonderd in leer gebonden bladzijden, in 1945 bijeengebracht door een SAS-officier. Dit boek, dat zeventig jaar in het geheim bewaard werd, ligt nu opgeslagen in het SAS-archief.

Dit is een geautoriseerde geschiedenis, maar geen officiële. De SAS Regimental Association heeft mij in alle stadia van het schrijfproces voortreffelijk geholpen, maar alle meningen die in dit boek

verkondigd worden, komen uit mijn pen en niet uit die van het regiment. Allesomvattend is deze geschiedenis van de SAS evenmin. Als zo iets al mogelijk zou zijn, zou het resulteren in een volstrekt onleesbaar boek. Om het verhaal helder en overzichtelijk te houden, heb ik mij hoofdzakelijk gericht op de sleutelfiguren en cruciale gebeurtenissen; menigeen die in de beginperiode van het regiment een heldenrol heeft gespeeld, blijft in dit boek ongenoemd, en om herhaling te voorkomen zijn enkele grote – en veel kleine – operaties buiten beschouwing gelaten. Ook heb ik mij meer gericht op de Britse onderdelen van de SAS dan op hun Franse, Griekse en Belgische tegenhangers. Het Special Boat Squadron (de latere Special Boat Service of SBS) ontstond gelijktijdig met de SAS, maar in april 1943 scheidde de eenheid zich af en nadien volgden de SAS en de SBS grotendeels hun eigen weg. Het oorlogsverhaal van de speciale marine-eenheid mag zeker opmerkelijk genoemd worden, maar speelt in dit boek geen rol van betekenis. Ook is dit geen specialistische militaire verhandeling, maar een boek voor de gemiddelde lezer, en daarom heb ik geprobeerd rangen, eenheden, onderscheidingen en andere militaire details slechts te vermelden wanneer ik die voor het verhaal noodzakelijk achtte. Achter in het boek vindt u een lijst met alle SAS-operaties in de Tweede Wereldoorlog en een erelijst van gevallen.

Er zijn al heel wat boeken geschreven over de SAS. Hoewel daar voortreffelijke boeken tussen zitten, draaien ze vaak om één individu, waardoor de rol van anderen automatisch wordt afgezwakt. Een enkel boek lijkt op een hagiografie, en een groot aantal richt zich te veel op de spierballen, benadrukt het machismo ten koste van de objectiviteit, stelt lichamelijke kracht boven het geestelijke uithoudingsvermogen dat in het vroegste begin de belangrijkste eigenschap van de SAS'ers was. Inderdaad was het zo dat veel van de toenmalige SAS'ers uitzonderlijke kwaliteiten hadden, maar het waren ook gewoon mensen: ze waren niet perfect, ze maakten opzienbarende fouten en konden wreed zijn. De SAS is een legendarische strijdmacht geworden, maar zijn echte verhaal heeft lichte én duistere kanten, gaat niet alleen over heldendom maar ook

over rampspoed en ellende: een verhaal van weergaloze moed en ongeëvenaard vernuft, afgewisseld door momenten van flagrante onbekwaamheid, rauwe wreedheid en ontroerende menselijke kwetsbaarheid.

De SAS was in de begintijd een experiment, een experiment dat bovendien niet populair was bij de traditionele officieren binnen het Britse leger. Het idee om essentiële vijandelijke doelen uit te laten schakelen door groepjes supergetrainde soldaten die achter de vijandelijke linies speciale operaties uitvoerden, druiste in tegen de gangbare notie van symmetrische oorlogsvoering: twee legers die het op een duidelijk afgebakend slagveld tegen elkaar opnemen. De SAS, van oorsprong een Britse eenheid die in 1941 in de Noord-Afrikaanse woestijn werd gevormd, trok soldaten aan uit alle windstreken: Amerikanen, Canadezen, Ieren, Joden (uit Palestina), Fransen, Belgen, Denen en Grieken. Het regiment begon klein, maar breidde zich in drie jaar tijd enorm uit.

Aan enkele uitzonderlijke strijders wordt in het navolgende slechts kort aandacht besteed; slechts een handvol mannen vocht vanaf het ontstaan van de eenheid tot het einde van de oorlog bij de SAS, zowel in de Libische Woestijn als aan de Italiaanse kust, in de Franse heuvels en in Duitsland. De eerste SAS'ers waren bijzonder, soms zelfs ronduit excentriek. Het waren mannen die niet in de gelederen van het reguliere leger pasten, buitenbeentjes en verschoppelingen met een talent voor clandestiene oorlogsvoering en weinig geduld voor regels, deels soldaat en deels spion, schurk-soldaten. Zoals een voormalig SAS-officier zei: zij waren 'het uitvaagsel van kostscholen en gevangnissen'. Wie zich in SAS-gelederen staande wist te houden was uit een bepaald hout gesneden, en dit boek is, voor een deel tenminste, een poging om het ongrijpbare karakter van dat hout te bepalen.

Meteen na de oorlog werd de SAS ontbonden, op de valse aanname dat zulke speciale strijdkrachten overbodig waren geworden. Maar de rol van speciale strijdkrachten heeft in de jaren nadien, toen landen naar een moderne oorlogsvoering gingen streven, alleen maar meer gewicht gekregen.

In 1947 werd de SAS door de Britse regering in ere hersteld als een vaste commando-eenheid voor operaties diep in vijandelijk gebied. In de jaren nadien heeft de SAS zijn deelname aan enige operatie nooit bevestigd of ontkend: in overeenstemming met het door het Britse ministerie van Defensie bepaalde beleid inzake openbaarmaking van informatie zal in dit boek geen rol zijn weggelegd voor de naoorlogse activiteiten van het regiment.

De door de SAS toegepaste technieken hebben de afgelopen zeventig jaar een ware metamorfose ondergaan, maar in de kern is er sinds 1941 eigenlijk weinig veranderd: nog altijd is de SAS een elite-eenheid die wordt ingezet voor geheime, uiterst gevaarlijke missies die buiten het bereik van de conventionele strijdkrachten liggen.

De Amerikaanse minister van Defensie beschreef onlangs de rol van de speciale strijdkrachten die werden ingezet tegen IS, het wrede, islamistische, zelfbenoemde kalifaat in Irak, Syrië en (opnieuw) Libië, waar het verhaal van de SAS zeventig jaar geleden begon: 'Wij hebben de lange arm (...) Jullie weten niet wie er 's nachts door het raam naar binnen kruipt. Dat is het gevoel dat wij alle leiders en volgelingen [van IS] willen geven.' Deze definitie van de rol die speciale strijdkrachten spelen zou door David Stirling, oprichter van de SAS, zijn onderschreven en toegejuicht. Vandaag de dag worden speciale strijdkrachten veel breder, en effectiever, ingezet dan ooit tevoren.

De SAS bevond zich in de Tweede Wereldoorlog vaak daar waar de klappen vielen en zaaide grote verwoesting onder de vijandelijke strijdkrachten, zowel in materieel als in psychologisch opzicht. In de woestijn vernietigde de SAS bij verrassingsaanvallen talrijke vliegtuigen, joeg de manschappen van Rommel de stuipen op het lijf, voerde cruciale spionage-operaties uit en groeide door al deze acties uit tot een legendarische eenheid. In Italië zaten de mannen van de SAS in de voorhoede van de geallieerde invasie. Ter ondersteuning van D-Day werden ze gedropt in het bezette Frankrijk, waar ze guerrilla-operaties uitvoerden die het oorlogstij hielpen keren. Ze betaalden een zware prijs, zowel

in bloed als in geestelijke gezondheid. De hallucinaire hel van de oorlog galmt door dit boek, net als de wondermooie kameradschap, de verrukkelijke vernietiging en de afgrijselijke, zinloze dood.

Moed kan onverwachte vormen aannemen en zich ver van het strijdtoneel manifesteren. De geschiedenis van de SAS in de Tweede Wereldoorlog is een adembenemend avonturenverhaal, maar dit boek is ook een weerslag van mijn onderzoek naar de psychologie van de heimelijkheid, naar de onconventionele oorlogsvoering, naar een bepaalde mentaliteit in een cruciale fase in de geschiedenis en naar de reacties van gewone mensen op buitengewone oorlogsomstandigheden.

Dit is een boek over de betekenis van moed.

Een opmerking over bronnen

De belangrijkste bron voor dit boek is het archief van de SAS geweest, en dan met name het *War Diary*. Ik heb ook dankbaar gebruikgemaakt van degenen die zich al in de geschiedenis van het regiment hebben verdiept toen ik aan mijn onderzoek begon, zoals Gavin Mortimer, Gordon Stevens, Martin Morgan, Alan Hoe, Damien Lewis, Lorna Almonds Windmill, Stewart McClean, Virginia Cowles, Hamish Ross, Paul McCue, John Lewes, Anthony Kemp, Martin Dillon, Michael Asher en vele anderen. Ik heb ontzettend veel te danken aan de historici die, met het oog op de toekomst en voor het te laat was, de herinneringen van de betrokkenen vastlegden op papier, band of film, en ik had het geluk dat ik uit deze bronnen kon putten. Er is nog slechts een handvol SAS-veteranen in leven, en ik heb dan ook heel wat uren doorgebracht, pratend over vroeger, met Mike Sadler, Keith Kilby en Edward Toms. De familie van voormalig SAS-inlichtingenofficier Robert McCready was zo vriendelijk zijn oorlogsdagboek en andere bijzondere spullen uit die tijd met mij te delen. Archie Stirling vond het geen enkel probleem dat ik de documenten van David Stirling bestudeerde. Naast de ongepubliceerde ooggetuigenverslagen die in het archief liggen, kon ik veel waardevolle informatie halen uit de naoorlogse memoires van de verschillende SAS'ers, onder wie Malcolm Pleydell, Johnny Cooper, Vladimir Peniakoff, Alan Caillou, David Lloyd Owen, Roy Close, Fitzroy Maclean en Roy Farran.

Proloog: het duister in

Op een avond in november 1941 taxieden vijf verouderde Bristol Bombay-transportvliegtuigen over de startbaan van vliegbasis Bagush aan de Egyptische kust de schemerige mediterrane mist in. Aan boord van elk vliegtuig bevond zich een zogenaamd *stick* van elf Britse parachutisten; vijftig soldaten in totaal, bijna de volle sterkte van een nieuwe, experimentele en uiterst geheime gevechtseenheid: 'L Detachment' van de Special Air Service. De SAS.

Terwijl de vliegtuigen ronkend koers zetten naar het noordwesten begon de wind aan te trekken. Er was storm op til. Toen de zon achter de woestijnhorizon verdween, daalde de temperatuur binnen razendsnel. Plotseling was het ijskoud.

Het was de eerste missie van de kersverse SAS. Operatie Squatter, zoals de codenaam van de operatie luidde, zou als volgt verlopen: parachutisten zouden 's nachts in de Libische Woestijn achter de vijandelijke linie landen, te voet vijf vliegvelden binnendringen, explosieven op zo veel mogelijk Duitse en Italiaanse vliegtuigen plaatsen en vervolgens, bij het afgaan van de bommen, zuidwaarts trekken naar een verzamelpunt diep in de woestijn, vanwaar ze in veiligheid zouden worden gebracht.

Niet alle mannen die op zesduizend meter hoogte in hun uitrusting in de invallende duisternis zaten te rillen waren beroeps-soldaten. Zo bevonden er zich onder hen een portier van een hotel, een ijsmaker, een Schotse aristocraat en een Ierse rugbyspeler. Sommigen waren van nature strijders, koelbloedig en kalm, en een aantal kon je maniakale krijgers noemen. De meesten waren stilletjes doodsbang, maar vastbesloten dat niet te laten merken. Geen van hen kon zeggen volledig voorbereid te zijn op wat hun

te wachten stond, om de simpele reden dat er nog nooit parachutisten in het holst van de nacht in de Noord-Afrikaanse woestijn waren geland. Maar er was al een bijzondere camaraderie ontstaan, een vreemde mengeling van genadeloosheid, geslepenheid, concurrentiedrang en eensgezinde vastberadenheid. Voor vertrek hadden de mannen te horen gekregen dat iedereen die bij de landing ernstig gewond zou raken, moest worden achtergelaten. Uit niets blijkt dat een van hen dat destijds vreemd vond.

De wind was aangewakkerd tot stormachtig toen de schokkende Bombay's tweeënhalf uur later de Libische kust bereikten. De bakens die de Royal Air Force op de grond had aangebracht om de vliegtuigen naar de dropzone, twintig kilometer landinwaarts, te leiden waren door het opwaaiende zand en de slagregen niet meer zichtbaar. Zelfs de vorm van de kustlijn was voor de piloten niet te onderscheiden. De vliegtuigen werden opgepikt door Duitse zoeklichten aan de kust en om hen heen begon luchtafweergeschut te flitsen. Een granaat boorde zich in de bodem van een van de vliegtuigen en raakte de secundaire gastank op een haar na. Een van de sergeanten maakte een grap die niemand verstond, hoewel ze allemaal wel grinnikten.

De piloten zeiden dat de parachutisten zich moesten klaarmaken voor een sprong, al zagen ze totaal niet waar ze heen gingen en vlogen ze op de gok. Eerst werden de parachutecapsules naar beneden geworpen, met explosieven, tommyguns (het bekende Amerikaanse machinepistool dat werd ontwikkeld door generaal Thompson), munitie, voedsel, water, kaarten, dekens en medische benodigdheden.

Daarna wierpen de mannen zich een voor een de kolkende duisternis in.